Ключевые слова: инверсия, инверсионная трансформация, социальное государство, социальное страхование, страхование жизни, страхование ответственности работодателя.

CHANGING THE DIRECTION OF THE WELFARE STATE IN TERMS OF MARKET TRANSFORMATION OF THE INVERSION TYPE

Nechyporuk L. V.

The directions of the modern welfare state in terms of the inversion nature of market transformation.

Keywords: inversion, inversion transformation, social state, social insurance, life insurance, employer's liability insurance.

УДК 330.1(477).001.76

ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Т. М. Камінська*, доктор економічних наук, професор*
Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Присвячено пріоритетам модернізації України, що є предметом гострої дискусії серед науковців і політиків. Їх розглядають і як підвищення конкурентоспроможності економіки за рахунок стримування ціни робочої сили, і як тривале економічне зростання із наступним покращенням добробуту людей, і навпаки — як людський розвиток, створення умов для творчої самореалізації кожного громадянина, де економічний розвиток є похідним від соціального. Обґрунтовано необхідність третього підходу для України.

Ключові слова*: модернізація, конкурентоспроможність, соціальний розвиток, людський розвиток.*

Постановка проблеми. Перехід від командної до ринкової економіки зазнав різну траєкторію у постсоціалістичних країнах. Україна, на жаль, дійшла до монополізованої великим бізнесом економіки і корумпованого суспільства, що є головною причиною бідності українців і міграції молодих фахівців та кваліфікованих працівників, здатних на адаптацію до нових реалій. Поши-

© Камінська Т. М., 2011

рення хвороб, демографічна криза, комерціалізація соціально-культурної сфери, депресивний психологічний статус більшості громадян, їх зневіра в майбутнє — все це стало підсумком малоефективних трансформаційних процесів. Соціальний чинник, який відіграє провідну роль у сучасній інформаційній економіці, в Україні перетворився на перешкоду економічному розвитку і суспільному прогресу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Еволюція економічної науки водночас є формуванням і розвитком поглядів на модернізацію економіки. Сучасні західні наукові школи приділяють увагу різним аспектам цього процесу. Неокласики розглядають модернізацію як зміцнення приватної власності, свободи і демократії; кейнсіанці — як глибокі структурні перетворення, підтримку новітніх галузей виробництва, які здатні забезпечити «великий стрибок» від неминучої злиденності. Інституціоналісти критикують перенесення західних рекомендацій зі шляхів розвитку на інші країни та пропонують підвищення ступеня задоволення основних потреб усіх членів суспільства та послаблення нерівності. Українські вчені В. Геєць, А. Гриценко, М. Зверяков розглядають загальні аспекти модернізації нашої економіки, де соціальна складова є суттєвою. Власне соціальним проблемам приділяють увагу Л. Безтелесна, О. Грішнова, А. Колот, Є. Лібанова, Л. Шевченко. О. Ярош, О. Пушкарьов, підкреслюють головну проблему — подолання несправедливості й нерівності у розподілі доходів українців. Але на макрорівні ухвалення соціальних рішень не стільки підпорядковано рекомендаціям цих науковців, скільки перебуває під впливом інтересів олігархії чи геополітичних міркувань — східного чи західного вектору розвитку. Російський економіст-інституціоналіст Р. Нуреєв прямо пов'язує модернізацію суспільства не тільки з розв'язанням проблем особистої свободи, соціальної справедливості, економічної дієздатності, а й інтеграцією та «економічним відтворенням» СРСР [4].

Формулювання цілей. Тому мета статті — узагальнити головні пріоритети соціальної модернізації для України з погляду економічної доцільності та якості людського розвитку, що має бути підставою для ухвалення наступних політичних рішень і формулювання ідеологічних орієнтирів.

Виклад основного матеріалу. У світовій практиці існують різні підходи до поліпшення матеріального і духовного становища громадян. Нові індустріальні країни азійського і тихоокеанського регіонів з економікою «наздоганяючого» розвитку (Китай, Індія, Південна Корея, Філіппіни, Тайвань, Малайзія, Таїланд та ін.) спираються на ідеологію, що розглядає соціальний розвиток як проміжну мету і засіб економічних досягнень. Пріоритетами стають *підвищення цінової конкурентоспроможності економіки за рахунок стримування ціни робочої сили у собівартості продуктів,* прискорене просування цих дешевших продуктів на міжнародному ринку заради могутності держави, заохочення інвесторів. Дійсно, Китай у 2010 р. посідає другу позицію за рівнем ВВП і відтісняє Японію, а також стає світовим лідером за золотовалютними резервами (2,45 трлн дол.). Водночас частка заробітної плати у ВВП

Китаю та інших азійських індустріальних країн становить лише 25–35 %. Для порівняння: у європейських країнах у передкризовий період вона сягала в середньому понад 50 %, у тому числі у Швейцарії — 62,1 %, Ісландії — 58,5 %, Великій Британії — 55,5 %, Швеції — 54,1 %. У США і Японії ці показники дорівнювали відповідно 55,5 и 51,6 % [10].

Деякі українські науковці і політики теж пропонують з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів наповняти Україну іммігрантами, які згідні працювати за невелику винагороду. Проте негативні наслідки міграційної політики демонструє європейська практика, що можна вважати суттєвим контраргументом. Ця пропозиція не є також теоретично обґрунтованою, тому що в традиційній макроекономічній моделі сукупної пропозиції номінальний рост національного виробництва залежно від фази циклу розкладається на реальний та інфляційний. Саме на останньому етапі, коли ресурс безробітних вичерпано, для продовження виробництва підприємці і держава мають збільшувати заробітну плату. Крім того, фінансово-економічна криза показала, що саме інститут ринку праці зараз є актуальним, як ніколи раніше. Держави мають підтримати купівельну спроможність населення і в такий спосіб стимулювати внутрішнє споживання. Тому проблема запобігання подальшому погіршенню співвідношення між часткою заробітної плати і часткою прибутку у ВВП є не тільки соціальною, а й економічною.

В унісон попереднім аргументам щодо підвищення конкурентоспроможності українських товарів існують пропозиції про девальвацію національної валюти заради експортних галузей. Прихильниками цієї точки зору є, наприклад, В. Геєць та Р. Шпек [7]. За всіма канонами економічної теорії девальвація дійсно стимулює експорт, проте експортоорієнтовані галузі в Україні значною мірою належать олігархам, які збільшують свої статки. Що стосується мізерного середнього класу, то він програє. Утрачають всі вкладники у гривневі банківські депозити і покупці імпортних товарів — домогосподарства, підприємства, держава. Та й вітчизняні товари значною мірою містять імпортні складові. Часта девальвація (остання в Україні була зовсім недавно — наприкінці 2008 р.) призводить до непідйомних кредитів для більшості позичальників, зокрема у реальному секторі економіки, до нивілювання стимулів до сумлінної праці та кар'єрного зростання робітників, а також до соціальної напруженості і повної недовіри громадян до влади — а це, мабуть, головний інституційний чинник невдалості наших реформ.

Є інші засоби підвищення конкурентоспроможності українських товарів — це зростання їх якості та економічної ефективності виробництва. На жаль, тільки 13,8 % підприємств України займалися у 2010 р. інноваціями [2]. Адже відповідно до виробничих функцій Кобба-Дугласа і Д. Кларка обсяг національного доходу залежить не тільки від праці, а й від капіталу, темпів НТП та активної підриємницької діяльності.

Лише два кроки (насправді їх значно більше) з удосконалення структури та підвищення ефективності виробництва — підвищення ефективності АПК

та енергозбереження — спроможні суттєво наповнити державний бюджет України для подальшого збільшення соціальних видатків. Дійсно, зростання світового попиту на продовольство внаслідок збільшення населення Землі, урбанізації, використання угод на вирощування біопалива — замінника нафтопродуктів, і все це — на тлі нееластичності пропозиції землі, спричинили у 2008 і 2010 рр. стрибки цін на головні 55 продуктів харчування, що навіть визвало хвилю протестів у різних країнах. Проте для України — це шанс і виклик. За такого рівня інтенсифікації виробництва, розвитку агропромислової інфраструктури, впровадження нових технологій в економічні відносини виробника і споживача, які мають місце у європейських країнах, використання нашої родючої землі могло б стати головним джерелом збільшення суспільних фінансів. Однак ми маємо іншу картину, яку дуже виразно малює лише малий приклад. За даними Держкомстату України, у 2010 р. виростили 18,7 млн т картоплі, а продали споживачам понад 6 млн т, тобто величезний залишок неефективно згодований худобі або взагалі згнив. [2]. Такий же ресурс знаходиться у енергозбереженні, бо відомо, що Україна споживає енергії у п'ять разів більше, ніж європейські країни.

Отже, головне у підвищенні конкурентоспроможності українських товарів — це не штучне стримування зарплат на зразок азійських країн або періодична девальвація національної валюти сама по собі, а інновації та інвестиції в наукомісткі виробництва, нові технології, протидія «відпливу мізків», ліберальні умови для підприємницької діяльності і прозорий ринок, ефективний менеджмент та маркетинг. Урешті-решт потрібно використовувати досить високий освітній потенціал українців, що відображено ООН в ієрархії країн з індексу людського розвитку. Що стосується вектора зовнішньоекономічних зв'язків, то його вибір має перш за все сприяти збільшенню надходжень до Державного бюджету України і соціальних видатків, а не виконувати ідеологічну роль. Існують значний позитив від співробітництва і з Росією, який досконало обгрунтовують С. Глазьєв [1] та В. Суслов [5], і з азійськими країнами, зокрема з Китаєм, і з західними країнами. Дійсно, в країнах колишнього СРСР переважним є експорт української високотехнологічної продукції машинобудівних та аерокосмічних галузей, підприємств ВПК і деякого іншого товару. Водночас на відміну від стосунків з європейськими країнами ми маємо імпорт із Росії неформальних правил економічної поведінки, які збільшують тіньову економіку. І це треба враховувати.

Ще одна дискусійна точка зору з приводу пріоритетів соціальної модернізації економіки, яка досить поширена, розвиває попередню і обґрунтовує *необхідність підтримки низької еластичності заробітної плати,* тобто розглядає зростання добробуту як *похідний процес і наслідок тривалого економічного зростання* за рахунок жертв декількох поколінь. Вона теж орієнтована на азійську економіку та приклад індустріалізації за часів СРСР, пріоритет матеріального виробництва и адекватну структуру експорту. Проте тільки після 30 років сталих темпів економічного зростання Китай випереджає Україну за показником валового національного доходу на душу населення за ПКС

(за даними Світового банку, у 2009 р. він становив в нашій країні 6 180 дол, а в КНР — 6 890 дол., хоча ще в 2008 р. — відповідно 7 270 і 6 280 дол.) [8]. При цьому значно відстає від розвинених країн, зокрема Японії.

Дійсно, експерти ООН знову очікують саме в Китаї, а також в Індії у 2011 р. найвищі темпи економічного зростання — відповідно 109 % і 108 %. Проте низька еластичність заробітної плати у Китаї зумовлює зростання нерівності між максимальною і мінімальною заробітною платою, доходами жінок і чоловіків. Крім того, соціальна модернізація — це і реалізація прав кожної людини. Але Китай, за даними дослідницької компанії «Economist Intelligence Unit», увійшов до списку із 55 найбільш авторитарних режимів [9]. У міжнародній шкалі людського розвитку, де враховуються не тільки рівень ВВП на душу населення, а й освіта та очікувана тривалість життя людей, Китай посідає відповідно до даних доповіді ООН 2010 р. лише 89 місце з індексом у 0,66 (Україна — 69 місце, 0,71). Аналогічно тільки 92,97; 119 місця посідають відповідно Таїланд (0,654), Філіппіни, (0,638), Індія (0,519). А провідною країною є Норвегія (0,938), де людина розглядається як найвища цінність [3]. За рівнем грамотності дорослого населення і охопленістю всіма рівнями освіти Україна навіть випереджає Китай і країни «наздоганяючого» розвитку, наближається до найбільш розвинених країн світу, а деякі випереджає. Наприклад, питома вага дорослого населення з як мінімум середньою освітою (віком 25 років і більше) дорівнює в Україні 88,2; у той час, як, з одного боку, у Таїланду, Індії, Китаї, Малайзії, Філіппінах — 20,6; 22,5; 38,4; 50,5; 53,6 %, а з другого — у Франції, Польщі, Нідерландах, Японії, Канаді, Норвегії — 55,7; 60,6; 67,4; 71,9; 79,6; 87,3 % [3].

Наша практика також показує, що найвищі темпи економічного зростання у незалежній Україні в 2004 р. (на 12,5 %) супроводжувалися посиленим розшаруванням населення і відтворенням бідності. Відомий американський журнал «Forbs» уперше оцінив тоді статки трьох українців сумою у 4,7 млрд дол., що, наприклад, приблизно удвічі перевищувало суму бюджетних коштів, спрямованих того ж року на охорону здоров'я цілої країни [11]. Або інші приклади: у 2010 р. темпи економічного зростання дорівнювали 4,2 %, але статки найбагатшої людини в країні зросли, за версією того ж «Forbs», майже утричі — з 5,8 млрд доларів до 16 млрд дол. [11], тобто показник економічного зростання потребує урахування розподілу ВВП. В Україні, крім науковців, точку зору щодо первісного розвитку матеріального виробництва порівняно з інвестиціями в людину, а також стримування заробітних плат активно лобіюють представники великих фінансово-промислових груп та інші роботодавці.

Тривале очікування добробуту призводить до стагнації зубожіння українців і небезпеки переходу точки неповернення, тому що низький рівень доходів є одним із чинників захворюваності та сучасної демографічної кризи. За даними Держкомстату України, вона продовжує поглиблюватися: у січні–березні 2011 р. кількість померлих перевищувала кількість народжених на 58 305 осіб [2]. Бруталь-

не порушення прав більшості населення на доступ до ресурсів, національного багатства відтворює абсолютну та відносну бідність. Доходи у багатьох громадян нижчі за мінімальні законодавчі нормативи — мінімальної заробітної плати і прожиткового мінімуму, хоча і вони не відображають всієї повноти потреб громадянина. Так, відповідно до Державного бюджету України на 2011 р. з 1 січня прожитковий мінімум дорівнює лише 894 грн (з 1 грудня — 953 грн), а мінімальна заробітна плата в погодинному вимірі — 5,66 грн (з 1 грудня — 6,04 грн), в абсолютному — лише 941 грн (з 1 грудня — 1004 грн). Водночас, за даними Держкомстату України, середньомісячні сукупні витрати однієї родини у 2010 р. становили 3 308 грн, щомісяця. Середньодушові доходи, які нижчі за прожитковий мінімум, мають більше 20 % населення [2]. А якщо застосувати критерій бідності, встановлений Світовим банком, який дорівнює денному споживанню на 3 дол, то до армії незаможних в Україні доведеться віднести майже 70 % населення.

Абсолютно бідними є також ті домогосподарства, які, по-перше, не мають набору з трьох найпоширеніших товарів тривалого використання (кольорового телевізора, пральної машини та холодильника) або позбавлені нормальних житлових умов (з центральним газопостачанням, водогоном та каналізацією), і для яких, по-друге, коефіцієнт Енгеля (частка витрат на продовольство в загальному обсязі витрат домогосподарств) перевищує 60 %, або калорійність харчування є меншою за раціональні норми харчування. З цього погляду нині середньостатистичний українець перебуває на межі ризику. За даними Держкомстату України, якщо у 2009 р. він витрачав на їжу та безалкогольні напої 50,4 % доходів, то у 2010 р. цей показник зріс до 51,5 % [2].

Абсолютна бідність в Україні має низку специфічних особливостей: вона поширена навіть серед працюючого населення. Близько половини бідних становлять родини, де хто-небудь з дорослих працює. Багато родин у злиднях, де батьки мають дві або більше дитини. За останні 10 років суттєво збільшилося зубожіння людей похилого віку. За даними уповноваженої Верховної Ради України з прав людини, пенсії практично 9 млн пенсіонерів у 2010 р. не перевищували 1 тис. грн. Тому кожне п'яте звернення до неї поступає саме від родин пенсіонерів. І кожен п'ятий пенсіонер змушений працювати [6].

Не тішить також і відносна бідність, або нездатність громадян забезпечити пристойний для даного суспільства рівень життя. Навіть якщо хтось з середнього класу і живе у певному матеріальному достатку, все одно він відчуває обмеження в соціальній, культурній, політичній сферах та брак вільного часу і можливостей відпочинку. Прикладом цього може бути рівень життя кваліфікованих лікарів, професорів і доцентів ВНЗ, інших науковців, агрономів, програмістів, суб'єктів малого і середнього підприємництва, висококваліфікованих найманих працівників на промислових підприємствах та ін. Відносна бідність щонайперше спонукає до еміграції з України провідних фахівців. Яскравий приклад — робота лікарів за контрактами в Лівії та інших країнах. Зараз їх нестача в Україні, за даними Міністерства охорони здоров'я, становить понад 14 тис.

З цього приводу, а також з точки зору впливу саме соціального чинника на економічне зростання найбільш привабливий підхід до соціальних пріоритетів України полягає у *значному підвищенні частки зарплати у ВВП і внутрішнього попиту, поліпшенні людського розвитку, створенню умов для творчої самореалізації кожного громадянина*. Розвинені країни мають це за мету економічного прогресу. Їх уже не влаштовує вузьке розуміння прогресу лише як просування суспільства «сходинками» економічного розвитку, що забезпечується звичайним удосконаленням техніки, технологій та організації праці, без соціалізації. Вони орієнтуються на нарощування інвестицій у людину, розвиток сфери послуг, зокрема ділових, інформаційних, освітніх, культурних, медичних послуг (таблиця). Згідно з її даними, навіть найменший приріст частки послуг у валовій доданій вартості (ВДВ) становить 23,6 % у США (найбільший — 111,8 % у Люксембурзі). При цьому діапазон скорочення індустрії дорівнює від 22,2 % в Австрії до 66,7 % у Люксембурзі.

Інвестиції у сферу послуг, особливо соціальних послуг, рівнозначні розширеному відтворенню людського капіталу. Освіта сприяє зміцненню інтелектуального потенціалу нації, налаштованості робітників на науково-технічний прогрес. Медицина створює фізичні умови для оптимальної здатності людей до праці, їх активній соціальній і економічній самореалізації. Культура позитивно впливає на світогляд громадян, морально-психологічний клімат суспільства і його сталий розвиток, створює моральні перепони для суспільно негативної поведінки людей, робить їх щасливішими. Ось чому збільшення соціальних послуг має бути не довгоочікуваним результатом, а умовою розвитку людини, символом успішного інноваційно-технологічного розвитку національної економіки і саме тому запорукою конкурентоспроможності на світовому ринку.

Таблиця

Частка промисловості і послуг у ВДВ [10]., %

Країна	Динаміка зростання (скорочення)					
	Промисловість			Сфера послуг		
	1970 р.	2008 р.	Скорочення	1970 р.	2008 р.	Приріст
США	33,9	21,8	35,7	62,2	76,9	23,6
Велика Британія	42,6	23,6	44,7	54,6	75,2	37,7
Німеччина	48,1	29,8	38,1	48,7	69,3	42,3
Франція	34,9	20,4	41,6	57,5	77,6	35,0
Італія	39,3	27,0	31,3	52,0	71,0	36,5
Японія	44,1	28,5	35,4	50,0	71,0	42,0
Австрія	39,6	30,8	22,2	51,9	67,6	30,3
Люксембург	46,3	15,4	66,7	39,8	84,3	111,8
Нідерланди	37,7	26,5	29,7	56,6	72,8	28,6

Складовою частиною цієї моделі є високі стандарти життя, розширення прав людей і «коридору» можливостей в особистій і громадській самореалізації, повага до них з боку держави і суспільства, соціальна справедливість і життя згідно із загальнолюдськими цінностями.

На наш погляд, найближчими до світогляду українців є європейські теорії суспільного добробуту та соціально-ринкової економіки. Модель держави загального добробуту — це типова ринкова модель, але з високим рівнем регулювання соціальної сфери, де найбільшу користь отримує середній клас. Вона поширена в скандинавських країнах, де держава здійснює активну соціальну політику, спрямовану на постійне зростання добробуту населення, забезпечення суспільної солідарності; поєднує комерційне підприємництво з ефективною системою соціального захисту громадян країни; здійснює активну кредитно-грошову та фіскальну політику (ставки податків — дуже високі, але прозорі і соціально спрямовані), а також регулювання зайнятості на ринку; розподіляє суспільні витрати, частка яких у ВВП сягає 60–70.

Модель соціального ринкового господарства, характерна для Німеччини, теж підтримує ринок і вільне підприємництво, але не визнає розшарування населення за рівнем життя. Вона заперечує як «державний дирижизм», тобто пряме втручання в економіку, що обмежує свободу громадян, так і традиційний лібералізм А. Сміта з роллю держави як «нічного сторожа» і зловживання економічною владою. Основою національної економіки стає поєднання приватної власності, яка забезпечує індивідуальні інтереси громадян, свободу вибору роду занять і професії, пересування, укладення договорів, відкриту і ефективну конкуренцію з міцною державою, яка коректує вади ринку, здійснює антимонопольну політику, нагляд за недопущенням зловживань, забезпечує конкурентний порядок, фінансову стабільність. Захист приватної власності є конституційним елементом і передумовою ефективного використання обмежених ресурсів. При цьому держава створює законодавчі та інституційні умови для реалізації принципу суспільної солідарності, соціального партнерства в економіці. Основним напрямом функціонування ринкової економіки є задоволення зростаючих потреб людей, захист їх від життєвих ризиків, створення рівних можливостей доступу до економічного життя і соціальних благ. Запорукою гармонії інтересів суспільства, окремих громадян і підприємств є економічна і політична демократія. Держава і суспільство підтримують незалежних політиків, громадську думку і вільних громадян, які є відповідальними за свої дії. Держава створює умови для розвитку громадянського суспільства.

Чому теорії суспільного добробуту та соціально-ринкової економіки мають, на наш погляд, першочергове значення для сучасної України? Перехідна економіка стартувала з командної системи з її монополізмом державної власності і набула, на жаль, дуже значного впливу вітчизняної олігархії. У 1990-ті роки українські вчені природно захоплювалися аналізом становлення інститутів ринку, ринкової інфраструктури і конкуренції, бо ми йшли від системи,

яка виключала підприємництво взагалі. Проблеми соціального розвитку залишалися на «потім», тим більше, що довго живучим виявилося неприйняття спадщини зрівнялівки в отриманні доходів. Однак сьогодні, коли розшарування населення в Україні досягло апогею і коли на повний зріст постали проблеми подолання ринкового свавілля та переходу до інноваційно-технологічного розвитку на основі інтелектуального капіталу, багато вчених звертаються до принципів соціально орієнтованої ринкової економіки. У Німеччині вона теж виникла як антипод надто централізованої воєнно-командної економіки. Крім того, ми ментально і географічно близькі до християнських цінностей. Ось чому для України основними пріоритетами соціальної модернізації має бути досягнення високого рівня добробуту людини та її розвиток.

Інша річ, що стале економічне зростання, яке не є самоціллю, водночас впливає не тільки на добробут, а й на макроекономічну рівновагу і розв'язання соціальних проблем ефективної зайнятості. Економічна активність державного та приватного секторів забезпечує додаткові робочі місця. Неприпустимими є такі перепони для підприємництва, які існують в Україні: нестабільність і суперечливість законодавства; монополізм олігархії; незахищеність прав власності та рейдерство; корупція, високий податковий гніт, зокрема неофіційний; високі ставки відсотків на кредит; відсутність стимулів для підприємництва у галузі науково-технічних розробок; вади професійної підготовки менеджерів різного рівня. Дуже важливим є зменшення структурного безробіття, яке у нас, на відміну від розвинених країн, обумовлене впливом не тільки НТП, а й трансформаційного спаду 1990–1999 рр. і кризи 2008–2009 рр. За роки незалежності в Україні закрили 400 професійно-технічних училищ, ринок праці переповнений юристами та економістами, але роботодавці шукають кваліфікованих працівників (зокрема, токарів, фрезерувальників, верстатників широкого профілю, ковалів, слюсарів-інструментальників, електрогазозварювальників, інженерів-механиків, інженерів-електриків, інженерів-технологів). Тому важливу роль відіграє реформа освіти.

Заслуговують на увагу вдосконалення правового забезпечення відносин щодо організації зайнятості, виходячи не з декларацій, а із реальних економічних відносин*;* забезпечення діючих державних гарантій, закладених у нормах права адекватним механізмом їх реалізації. Його не мають, наприклад, передбачені чинним законодавством такі форми організованої зайнятості, як добровільне переселення громад і членів їх сімей (ст. 15 Закону від 1 березня 1991 № 803-XII «Про зайнятість населення» зі змінами та доповненнями) та визначення територій приоритетного розвитку (ст. 16 цього Закону). Слід також закріпити в чинному законодавстві організаційні форми пошуку роботи за допомогою сучасних електронних засобів (Інтернет, Skipe-конференції) з метою зменшення трансакційних витрат безробітних.

Важливими є точний статистичний облік рівня безробіття, виявлення прихованого безробіття (зайнятості в тіньовій економіці, скорочення робочого тижня). За даними Держкомстату України, у 2010 р. рівень безробіття (за

методологією МОП) становив 8, 7 % (у 27 країнах Європи — 9, 6 %) [2]. Але, за неофіційними даними, ця цифра була набагато вищою — від 30 до 60 % у різних регіонах. Приховане безробіття значно збільшилося у часи фінансово-економічної кризи 2008 — 2009 рр. І сьогодні найболючіша тенденція ринку праці в Україні — це готовність робітників працювати за «чорну» зарплату. З другого боку, чимало офіційно зареєстрованих безробітних (ІТ-спеціалісти, рекламісти, представники творчих професій, продавці на стихійних ринках, підприємці) насправді працюють, не платять податків та іноді претендують на допомоги з безробіття та інші виплати.

Оцінювання соціальної модернізації країни дуже суттєво доповнює рівень розвитку соціально-культурної сфери, яка має своїм безпосереднім адресатом людей, їх матеріальні, фізичні та духовні потреби. Проте це самостійна проблема, яка заслуговує на окрему увагу.

Висновки. З погляду економічної доцільності і людського розвитку соціальна модернізація України є найбільш ефективною у європейському вимірі. Вона — головна умова економічного прориву. Підвищення конкурентоспроможності наших товарів має здійснюватися за рахунок не стримування рівня і якості життя українців, а впровадження ресурсозберігаючих технологій, інновацій, структурної перебудови економіки, ефективного міжнародного маркетингу. Так саме підтримання сталих темпів економічного зростання не має бути самоціллю, особливо в умовах великого олігархічного впливу на розподіл суспільних коштів, коли результати цього зростання привласнюються меншістю, а бідність не скорочується. Головна мета соціальної модернізації — підпорядкування інтересів держави інтересам кожної людини, її розвиток, задоволення потреб та захист прав, підтримка купівельної спроможності, формування належної якості життя, що в свою чергу зумовлює якість людського капіталу та економічну модернізацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глазьев С. Российские, казахстанские и белорусские предприятия начали понимать, какие колоссальные преимущества дал им Таможенный союз / С. Глазьев // Еженедельник 2000. — 2011. — 17 лют. — С. 1.
2. Держкомстат України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
3. Доповідь про розвиток людини 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://hdr. undp.org/en/media/HDR_2010_RU_Complete.pdf
4. Нуреев Р. Проблемы модернизации экономики: концепции, цели, средства / Р. Нуреев / Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. — Випуск 103-1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.library.dgtu.donetsk.ua/fem/vip103-1/103-1_01.pdf
5. Суслов В. : «Украинские реформы — это пережитки сталинского менталитета» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://glavred.info/archive/2011/05/04/084750-0.html

6. Про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні. Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ombudsman.kiev.ua/dopovid_6/Dop6_Zmist.htm
7. Эксперты: Украине придется ослабить национальную валюту //Минфин 30/04/2011. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://minfin.com.ua/2011/04/30/373673/?u
8. Newsmarket. — 2011. — 13 берез. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.newsmarket.com.ua/2011/03/
9. Economist Intelligence Unit [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.eiu.com/form_submit.asp?form_name=enquiry_form&enquiryType=BMP&rf =0
10. OECD Health Data: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-factbook-2010
11. Special Report «The World's Billionaires» / Forbs. com [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.forbes.com/lists/

ПРИОРИТЕТЫ СОЦИАЛЬНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Каминская Т. М.

Посвящено приоритетам модернизации Украины, которая является предметом острой дискуссии среди ученых и политиков. Ее рассматривают и как повышение конкурентоспособности экономики за счет сдерживания цены рабочей силы, и как длительный экономический рост с последующим улучшением благосостояния людей, и наоборот — как человеческое развитие, создание условий для творческой самореализации каждого гражданина, при котором экономическое развитие обусловлено социальным. Обоснована важность третьего подхода для Украины.

Ключевые слова: модернизация, конкурентоспособность, социальное развитие, человеческое развитие.

THE PRIORITIES OF THE MODERNIZATION OF THE NATIONAL ECONOMIC

Kaminskaia T. M.

The article covers the priorities Ukrainians modernization that is the subject of the sharp discussion among scientists and politicians. They are considered as rise of the economy competitive ability for account price of labor containment, and as sustainable economic growth with follow improvement of wealthfair, and vice versa as human development, conditions building for creative self-realization of every citizen where economic development is due to social one. The author argues the third approach for Ukraine.

Keywords: modernization, competitive, social development, human development.